

Nr 181.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående utförande under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 af en försöksmobilisering och därmed sammanhängande öfningar; gifven Stockholms slott den 19 april 1912.

Under åberopande af närlagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen

att för utförande under senare hälften af innevarande eller förra hälften af nästkommande år af en försöksmobilisering och därmed sammanhängande öfningar å extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 500,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att under innevarande år förskjuta beloppet af omhänderhafvande medel för att sedermera ersättas af förevarande anslag.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

David Bergström.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Kunglig Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 19 april 1912.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSVÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet Bergström, yttrade härefter:

»I mitt anförande till statsrådsprotokollet den 13 sistlidna januari om äskande af anslag för utförande under senare hälften af innevarande eller förra hälften af nästkommande år af en försöksmobilisering angaf jag, bland annat, att jag anmodat chefen för generalstaben att gå i omedelbar författning om utarbetande af ett förslag till sådan mobilisering, att till en kostnad, ungefärligen motsvarande kostnaden för senaste försöksmobilisering, utföras inom begränsadt område och med behörigt beaktande af såväl jordbrukets som öfriga näringsgrenars intressen på

de orter, som komme att af mobiliseringen beröras. Sedan chefen för generalstaben den 15 nästlidna mars inkommit med underdåniga förslag till allmänna grunder för mobiliseringsöfningarna samt till de lagar och författningar, hvilka erfordras för öfningarnas utförande, får jag, i anslutning till chefens för generalstaben nämnda förslag samt med begagnande i vissa delar af dåvarande departementschefernas anförenden till statsrådsprotokollen den 13 januari 1899 och den 13 januari 1900, afseende utförande af försöksmobilisering, närmare redogöra för betydelsen af en dylik mobilisering och i sammanhang härmed äfven antyda det sätt, på hvilket jag tänker mig försöksmobiliseringen utförd, samt slutligen angifva, huru jag beräknar kostnaderna för densamma.

Under fredstid tillhör det krigsstyrelsen att utarbete sådana planer för krigsmaktens användning vid ett fredsbrott, hvilka med tillämpning af gällande organisation för personalen, med användande af tillgängliga materiella hjälpmedel och med stöd af gällande lagar och författningar kunna anses utförbara. När det gäller härens försättande på krigsfot, finnas alltså att följa i detalj gående planer för personalens inkallelse och samling till utrustningsorterna samt för anskaffande af nödigt antal hästar och fordon för trupper och trängafdelningar. Planer finnas uppgjorda för truppförbandens sammansättning och organisation samt för utrustning af såväl personal som hästar och fordon. Förslag finnas likaledes utarbetade rörande truppernas inkvartering och förplägning under mobiliserings- och koncentreringsstiderna, hvarjämte vidlyftiga beräkningar äro gjorda för användandet af landets kommunikationer på ett sådant sätt, att trupperna snarast möjligt kunna koncentreras till de viktigaste områdena. Med gemensamma namn kallas dessa, redan i fred uppgjorda beräkningar och förslag för mobiliserings- och koncentreringsplaner. Allt, som under fred kan förberedas, måste vara förberedt, så att på mobiliseringsordern öfvergången från fredsfot till krigsfot följer enkelt och naturligt samt tillika på *kortaste tid*.

När tidsfrågan är af så stor betydelse och man under en kort tid skall utföra allt det af mig berörda arbete, som sammanhänger med öfvergången från fredsfot till krigsfot, är det naturligt, att man vid uppgörandet af arméns mobiliseringsplaner med yttersta omsorg sökt sätta sig in i alla härfpå inverkanande frågor och särskildt i den tid, hvarje förrättning kan kräfvat. Härvid har man god ledning af jämförelse såväl med fredsförhållandena som med förhållandena i utlandet. En dylik jämförelse blir dock ofta vansklig att göra, emedan man vid en mobilisering rör sig med vida större mängder af folk och materiel än under fredstid och emedan nationella olikheter,

såsom olika folktäthet, olika kommunala förhållanden m. m., försvåra tillämpningen af erfarenheterna från andra länder. Endast genom ett verkligen utfördt mobiliseringsförsök, därvid gällande planer tillämpas så långt fredsförhållandena medgifva, är det möjligt att i detalj granska hållbarheten af desamma, och här om någonsin kommer det att visa sig, hvad inflytande detaljerna hafva på utförbarheten af det hela.

För att blott nämna några af dessa detaljer, ber jag få påpeka, hvilket inflytande på hela mobiliseringens gång det måste hafva, om kungörelserna för de värnpliktigas *inkallelse och samling* hinna uppsättas och anslås i tid, om de inkallade verkligen inställa sig på beräknad tid och hvilket procenttal af dem, som ej infinner sig. Det är med ledning af de tider etc., som i nu berörda afseenden beräknats, planerna för alla mobiliseringstransporter på järnväg och sjöledes blifvit uppgjorda, och, hvad särskildt beträffar de härvid mest betydelsefulla transportmedlen, järnvägarna, kan hvarje större afvikelse inverka störande ej endast på mobiliseringstransporterna i deras helhet utan äfven på förberedelserna för koncentreringstransporterna, hvartill kommer, att de anstalter, som träffats för truppersnas organisation, inkvartering och förplägnad, måste ändras just vid den tid, då man har minsta tillfälle att omarbete de uppgjorda planerna. Det är emellertid af vikt ej endast att få pröfva, huruvida nuvarande beräkningar äro riktiga, utan äfven att tillse, huruvida icke än säkrare och hastigare resultat kunna nås genom förbättringar af det gällande systemet.

I fråga om arméns beklädnad, utredning och förseende i öfrigt med krigsmateriel har ett mobiliseringsförsök äfven sin betydelse. Därigenom gifves nämligen krigsstyrelsen tillfälle att kontrollera, huruvida *arméns utrustning* i dessa afseenden är fullständig och ändamålsenlig. Hvad fullständigheten angår, gäller visserligen, att i det stora hela kontrollen bör kunna anordnas äfven utan mobiliseringsförsök, men i alla delar låter detta sig icke göra. Jag vill sålunda påpeka, att undersökningar i fred ej kunna till fyllest visa, till hvilken omfattning bevaringsmanskapet själfvt anskaffar de s. k. småpersedlarna och särskildt skodonen, af hvilkas brukbarhet i fält marschförmågan så väsentligt beror; och likväl är det på kändedomen härom, som de beräkningar böra grundas, enligt hvilka dylika persedlar uppläggas i förråd. Under de årliga värnpliktsöfningarna söker man visserligen komma till klarhet i dessa förhållanden genom persedelmönstringar, men dessa kunna naturligtvis endast omfatta de tre yngsta årsklasserna, under det att långt flera ingå i de mobiliserade truppförbanden. Ännu viktigare skulle en dylik undersökning vara beträffande landstormen.

Värnpliktig, tillhörande landstormen, är nämligen under tjänstgöring pliktig att själf förse sig med kläder, och att, därest staten icke kan genast vid inkallandet anskaffa föda, under tiden förse sig äfven med sådan, mot ersättning af staten för värdet af soldatportion. I enlighet härmed uppläggas i landstormsförråden, utom vapen och ammunition, endast vissa beklädnads- och utredningspersedlar, hvarjämte staten i allmänhet tillhandahåller föda först från och med tredje dagen efter samlingen. Landstormens krigsduglighet är därför i hög grad beroende på brukbarheten af den utrustning landstormsmännen själfva anskaffa. De frivilliga befälsöfningar, hvilka anordnats för landstormen, hafva emellertid gifvit endast ringa ledning för bedömandet af denna viktiga fråga.

Angående *persedlarnas m. m. ändamålsenlighet* ber jag få framhålla den omständigheten, att det är viktigt utröna, huru uniformerna passa de äldre årsklassernas manskap. Befinnas mera omfattande förändringar nödvändiga, kan detta hafva inflytande på tillverkningen af den nya fältuniformen. Nyttillverkningen bör nämligen ordnas så, att uniformerna passa det manskap, som skall använda dem vid mobilisering. Tillverkades uniformerna i storlekar, som passade allenast för fredsöfningarna, skulle vid krigstillfälle så stora förändringar erfordras, att de icke kunde medhinnas under den korta mobiliseringstiden. I alla händelser kunna icke ändringar helt och hållet undvikas vid mobilisering. Det är därför angeläget att vinna erfarenhet angående dessas omfattning, emedan detta kan hafva inflytande på sammansättning och utredning af de handtverksafdelningar och verkstäder, hvilka vid en verklig mobilisering böra träda i verksamhet, hvarjämte äfven med ledning häraf måste beräknas, i hvad mån de icke vapenföra yrkesmännen härtill förslå och till hvilket antal civila handverkare måste tagas i anspråk. Och vänder man uppmärksamheten till *krigsmaterielen i öfrigt*, inses lätt, hvilka lärdomar ett mobiliseringsförsök kan lämna i frågor rörande tidsåtgång för materielens utlämning och utredning, transport och fördelning, de olika fordonens packning m. m. Endast när dylika faktorer medtagas i beräkningen till sitt rätta mått, blir det möjligt att säga, om trupperna verkligen kunna stå marschfärdiga de dagar, som i mobiliseringsplanerna afsetts.

En annan viktig fråga, på hvilken allenast en försöksmobilisering kan gifva svar, och på hvilken marschfärdigheten lika mycket beror som på ofvan nämnda förhållanden, gäller *anskaffningen af hästar och fordon*. För truppernas organisation och utrustning erfordras ett så

stort antal rid- och draghästar samt fordon, att en utskrifningslag för hopbringandet af antalet måst antagas, då man ingalunda kunnat lita på att genom frivilliga aftal vara i stånd anskaffa sådana mängder. Denna lag tillåter emellertid, i motsats till de flesta andra länders lagstiftning i samma ämne, icke något försöks anställande i fredstid. Ur militär synpunkt innebär detta förhållande en brist, i synnerhet som vi icke ens äga möjlighet att genom periodiskt återkommande hästmönstringar, såsom i flera länder äger rum, inhämta kännedom om hästmaterialets beskaffenhet å olika orter. Tillämpningen af utskrifningslagen är närmast att jämföra med tillämpningen af bestämmelserna om personalens inkallelse, och hvad som sagts om denna sist nämnda gäller då ock i viss mån i fråga om häst- och fordonsanskaffningen: allenast ett mobiliseringsförsök kan ådagalägga, om hästarna och fordonen på de tider och orter, som beräknats i mobiliseringsplanerna, kunna stå till vederbörande truppers förfogande. Ett mobiliseringsförsök skulle äfven ådagalägga, om de utskrifna hästarna äro fullt användbara för de olika ändamål, till hvilka de afses. Redan ur dessa synpunkter är det önskvärdt, att vid mobiliseringsöfningen de utskrifna hästarna och fordonen icke blott uttagas inom kommunerna samt föras till mönstringsställena och där inmönstras utan att de äfven transporteras från mönstringsställena till utrustningsorterna och där tagas i bruk under viss tid. En ingående kännedom om hästarnas och fordonens beskaffenhet och om deras lämplighet för olika militära ändamål kan endast vinnas genom att använda dem under en öfningsperiod, särskildt emedan man icke äger någon säkerhet för att samma hästar och fordon framföras vid mönstringsförrättningarna, om det endast gäller en besiktning, som om staten också tager dem i bruk. Härtill kommer, att den egentliga mobiliseringstiden numera i allmänhet är så kort, att erforderligt antal hästar och fordon lika litet vid en försöksmobilisering som vid verklig mobilisering kunna under densamma anskaffas genom lega. De formaliteter, hvilka efter mobiliseringsöfningsens slut erfordras för de utskrifna hästarnas och fordonens återlämnande till ägarna samt för ersättning, komma icke att bereda mycket större svårigheter än motsvarande förrättningar beträffande de hästar och fordon, hvilka årligen till afsevärdt antal legas för artilleriets, ingenjörtruppernas och trängens exercis samt för större fälttjänstöfningar.

Öfvergår jag nu till att tala om mobiliseringsförsökets betydelse för att utröna ändamålsenligheten af de planer, som blifvit uppgjorda för *truppernas underhåll och förläggning under mobiliseringstiden*, skulle visserligen kunna invändas, att man hvarje år har tillfälle att anställa

försök, hvilkas utfall äfven kunna gifva ledning i nu berörda afseende. Betänker man emellertid, huru mycket större antal folk och hästar, som sammanföras på en plats vid mobilisering än vid de vanliga fredsofningarna, och tillika att underhållsfrågan under fred ordnas lång tid i förväg, under det den vid mobilisering måste lösas efter mycket kort varsel, bör man utan svårighet finna, huru vanskligt det är att i denna fråga blott räkna med vanlig fredserfarenhet. Om truppernas förplägnad å mobiliseringsorterna och deras förplägnadsutrustning ej äro på förhand ordnade, kunna däraf de största faror för disciplinen och för härens krigsberedskap uppstå. Endast praktiken kan gifva vid handen, huruvida den beräknade tiden är tillräcklig för förnödenheternas anskaffande, eller om denna tilläfsventyrs måste förlängas eller kan förkortas. Också böra försöken få tillräcklig omfattning med afseende på olika lokala förhållanden, så att det kan afgöras, om och i hvad mån högre myndigheter böra vara beredda på att komma ett eller annat truppförband till hjälp. Att i allo pröfva de planer, som uppgjorts för truppernas underhåll och förläggning vid mobilisering, är icke möjligt utan tillämpning af rekvisitionslagarna, hvilket åter icke lämpligen kan förutsättas annat än för landstormen. Manskapatet bör därför, synnerligast vid en försöksmobilisering vintertid, icke inkallas till mobiliseringsorterna förr, än man där är i stånd att förlägga och förpläga dem.

Och för att till sist tala om *mobiliseringstransporterna*, kan en försöksmobilisering visa, huruvida transportplanerna äro rätt uppgjorda samt huruvida järnvägarnas personal och materiel äro tillräckliga för transportens obehindrade gång, eller om rubbningar uppstå, hvilka man ej på förhand kunnat beräkna.

Hvad jag nu anført, torde vara tillfyllest för att motivera anställandet af ett mobiliseringsförsök. Men ej allt det gagn, som är möjligt att vinna af mobiliseringsförsöket, ernås, om man skulle stanna vid själfva mobiliseringen i egentlig mening, d. v. s. de lägre truppförbandens uppbringande till fältfot och vederbörliga utrustning, hvarefter de marschfärdiga trupperna åter afrustade och hemförlofvades. Ett dylikt tillvägagående vore att lämna tillfället att också pröfva *de mobiliserade truppernas fältduglighet* obegagnadt. Samtliga mobiliseringsförberedelser — utom möjligen beträffande landstormen samt vissa delar af häst- och fordonsutskrifningen — utföras numera med största noggrannhet. Också kommer numera vid en mobiliseringsöfning frågan om truppförbandens krigsduglighet att tilldraga sig intresset i högre grad än vid

1900 års försöksmobilisering. Truppernas krigsduglighet utgör, jämte arméns styrka och sammansättning på fältfot, den nya härordningens facit samt, i den mån densamma kan påvisas under en kort fredsöfning, ett värdefullt underlag för bedömande af krafven på förändringar i härordningen under den närmaste framtiden. En exakt kunskap, om huru vår här tager sig ut på fältfot och om den grad af krigsduglighet hären då kan anses äga, är äfven af vikt för krigföringen. Under försöksmobiliseringen böra därför prof anställas för att utröna såväl linje- och reservformationernas sammanhållning, uthållighet, manöver- och stridsduglighet som utbildningsgraden och skjutskickligheten hos den inkallade personalen, särskildt hos f. d. fast anställda, reservbefäl och äldre årsklasser. I anslutning till det nu sagda har jag alltså funnit mig böra föreslå att med en försöksmobilisering af vissa truppförband må förbindas därpå följande fälttjänstöfningar, skolskjutningar å skjutbanor och fältmässiga skjutningar i obekant terräng.

Genom att låta mobiliseringsöfningen omfatta en hel arméfördelning, d. v. s. en af svenska härens slagenheter, och genom att sammanföra de olika truppförbanden af skilda vapenslag till en enda öfningsgrupp blefve det möjligt att på praktiskt sätt ådagalägga, hvad som möjligen kan brista i fråga om de högre stabernas mobilisering samt att gifva stabspersonalen tillfälle att se och röra sig med fältstarka trupp- och trängförband, med trupper och trängformationer till verkliga samma numerär och beskaffenhet som i fält. Den ständigt ökade enskilda trafiken å järnvägarna kan emellertid under fredsförhållanden ej inskränkas i ens närmelsevis samma grad som vid en verklig mobilisering. Järnvägarna kunna därför under en försöksmobilisering svårligen tagas mera i anspråk för militära behof, än hvad som plägar ske vid de större fälttjänstöfningarna, ja, deras tjänster kunna ej ens påräknas i samma grad som då, enär tiden för förberedelsers träffande måste blifva ganska knapp. Redan ur trafiksynpunkt är det följaktligen önskligt, att sammandragningen af trupper till de fälttjänstöfningar, som böra hållas under försöksmobiliseringstiden, inskränkes till en mindre styrka än en mobiliserad arméfördelning. Genom att sålunda minska vapenöfningens omfattning, kommer den ock att kännas mindre betungande. För att pröfva de särskilda truppförbandens krigsduglighet behöfva dessa ej heller sammanföras till en enda gemensam fälttjänstöfning. Större fälttjänstöfningars betydelse framför fälttjänstöfningar i mindre skala ligger, såsom ofvan antydts, egentligen i den utbildning, som beredes högre befälhafvare och staber. De enskilda truppdelarnas utbildning kan däremot tillgodoses och pröfvas lika väl i det ena som

andra fallet. Under en försöksmobilisering med mindre omfattning än en arméfördelning gifva öfningarna också det största utbytet af därtill anslagna medel, om de ordnas gruppvis, hvarvid intet hindrar att mobiliserade truppförband öfvas tillsammans med trupper på fredsfoot. Skulle vintertid i södra Sverige mobiliserade truppförband komma att transporteras till norra delen af landet, kunna dessa utan nämnvärd särskild kostnad sammanföras till en enda öfningsgrupp.

1900 års försöksmobilisering omfattade endast truppförbanden, emedan landstormen vid denna tid icke erhållit någon organisation. Å fastlandet tog landstormens organisation sin början först år 1905 i anslutning till det frivilliga skytteväsendet, och vid början af innevarande år hade inemot halfva antalet landstormsområden erhållit befälhafvare, förvaltare och förråd, d. v. s. fullständig fredsorganisation. För närvarande är det också mycket önskvärdt och lämpligt att anordna en mobiliseringsöfning med *landstormen*, särskildt som öfningarna med densamma — oafsedt det frivilliga skytteväsendets skjutöfningar — hittills i allmänhet inskränkt sig till periodiskt återkommande frivilliga befalsöfningar. I fråga om landstormen, som befinner sig under organisation, kan det sägas vara ännu viktigare än beträffande linjen att pröfva inkallelse, samling, utrustning, förplägnad och förläggning. Därjämte böra äfven bevaknings- och stridsöfningar samt skol- och fältskjutningar anordnas för landstormen. Redan i fråga om truppförbanden framhölls, att det icke utan tillämpning af rekvisitionslagarna är möjligt att i allo följa de för mobilisering uppgjorda förplägnads- och förläggningsplanerna, hvilket, särskildt vintertiden, manade till en viss försiktighet i fråga om personalens inkallande. Vid landstormen göra sig motsvarande synpunkter gällande men, i följd af dess svagare organisation och ofullständigare utrustning, framträda de där ännu kraftigare. Landstormen saknar i regel kappa, tältutredning, reservportioner och kokkärl. Dess befäls- och förvaltningspersonal är flerstädes ovan. Landstormens afdelningar hafva därför mindre förmåga än linjeafdelningar att reda sig under de svårigheter, hvilka äro oskiljaktiga från kriget och i viss mån äfven från öfningar med den fältmässiga och allvarliga karaktär, som en försöksmobilisering bör erhålla. Vid gräns- och kustbevakning förekomma talrika detacheringar, hvilka i viss mån försvåra förläggning och förplägnad. Under en mobiliseringsöfning med landstormen måste man därför antingen tillförsäkra densamma rätt att rekvirera kvarter och mat i kvarteren eller ock förse den med bättre utrustning och förvaltningspersonal än under verkliga krigsförhållanden. Gifvetvis skulle öfningarna i förra fallet erhålla en fältmässigare prägel

samt blifva af större värde. Ju svagare en afdelnings organisation är, desto viktigare är det nämligen för bedömande af dess krigsduglighet, att det krigsmässiga förfaringssättet genomföres utan störande undantagsbestämmelser. Särskildt gäller detta förvaltningen.

Anställandet af ett mobiliseringsförsök synes sålunda tillfyllest motiveradt. Häremot skulle visserligen kunna invändas, att en försöksmobilisering i ungefär här antydd omfattning utförts så nyligen som år 1900 och att de rön och lärdomar, hvilka därunder gjordes, ännu böra äga sin giltighet. Detta är också i viss mån riktigt. Med stöd af erfarenheterna från 1900 års försöksmobilisering, har nämligen den egentliga mobiliseringstiden sedan år 1900 kunnat minskas med åtskilliga dagar. Sedan år 1900 hafva dock så genomgripande förändringar timat både utom och inom armén, att man icke längre kan i fråga om dess organisation och mobilisering uteslutande eller ens hufvudsakligen stödja sig på erfarenheterna från år 1900. Oafsedt den förändring i Sveriges krigspolitiska läge som inträdt genom upplösningen af unionen med Norge, stå vi nu inför betydligt ändrade förhållanden i många afseenden.

Samfärdsmedlen, hvilka för mobiliseringens skyndsamma utförande äga en afgörande betydelse, hafva under de senaste 12 åren nått en hastig utveckling. Sålunda hafva de trafikerade järnvägarnas längd ökats från 10,707 km. den 1 januari 1900 till 14,041 km. den 1 januari 1912 samt antalet telegraf- och telefonstationer från 2,935 den 1 januari 1900 till 4,987 den 1 januari 1911.

Ännu betydelsefullare i nu förevarande afseende är *genomförandet af 1901 års härordning* med ny värnpliktslag, ny inskrifningsförordning, ny hästutskrifningsförordning, ny värnpliktsområdesindelning, nya förläggnings- och utrustningsorter för ett stort antal truppförband, nya freds- och fältförvaltningsreglementen, nya reglementen angående järnvägarnas, postens och telegrafens användning för militära ändamål under krig, nya mobiliserings- och inkallelseinstruktioner, nya mobiliseringsplaner samt påbörjandet af landstormens organisation. Den försöksmobilisering, som inom svenska armén ägde rum år 1900, kan icke läggas till grund för ett bedömande af, huru den nuvarande arméorganisationen skulle fungera vid försättande på fältfot.

För bedömande af flerehanda viktiga spörsmål rörande landets försvaret, hvilka föreligga till de nyligen bildade försvarsberedningarnas och regeringens undersökning och pröfning, vore det af stor betydelse att under den närmaste tiden, eller närmare bestämdt under senare hälften af innevarande eller förra hälften af nästa år, utföra en försöksmobilisering. Härför tala äfven andra skäl. Den senare öfvergångs-

perioden till 1901 års härordning afslutas nämligen med år 1913, då nämnda härordning sålunda i stort sedt kan anses genomförd. Därest mobiliseringen inträffar efter den 1 nästkommande juli, inkallas till truppförbanden endast årsklasser inom beväringen, hvilka erhållit sin utbildning enligt § 27 eller § 52 i 1901 års värnpliktslag. I landstormen ingå från och med innevarande år endast sådana årsklasser, hvilka utbildats enligt de år 1892 beslutade ändringarna i värnpliktslagen. Såväl beväringen som landstormen äga följaktligen hvar för sig en homogen sammansättning, om man bortser från, att de sex äldsta, af mobiliseringen berörda årsklasserna inom beväringen samt den äldsta årsklassen inom landstormen utbildats enligt öfvergångsbestämmelserna i ofvan berörda värnpliktslagar och sålunda tjänstgjort endast i respektive 172 och 66 dagar.

Ännu en synpunkt torde i detta sammanhang böra uppmärksammas. För närvarande tillverkas en ny grå fältuniform för svenska armén. Vid truppförbanden finnas afsevärda förråd af såväl den äldre som den nya uniformen. Allom bekant torde vara, att nämnda båda uniformer af taktiska skäl under krig icke böra blandas inom samma afdelning. Denna hänsyn försvårar helt naturligt utrustningsarbetet under tiden för anskaffningen af den nya uniformen. De erfarenheter, hvilka i afseende å lämpligaste sättet för uniformernas utlämnande och fördelning kunna vinnas genom berörda försöksmobilisering, komma säkerligen att underlätta utrustningsarbetet vid verklig mobilisering.

Å andra sidan är att bemärka, att ny fördelning af hästar och fordon träder i kraft från och med år 1913, hvarjämte afsevärda förändringar i mobiliseringsplanerna innevarande år äro under genomförande. Äfven om detta i viss mån kan försvåra planläggningen af den ifrågasatta mobiliseringsöfningen, kan det icke anses innebära några skäl däremot af afgörande betydelse.

En försöksmobilisering kommer alltid att blifva ganska kännbar för befolkningen inom det område, där densamma äger rum. Öfningarna böra därför icke erhålla allt för stor omfattning. De här ifrågasatta mobiliseringsöfningarna beräknas, frånsedt vissa landstormsområden, icke heller komma att omfatta större truppstyrka än ungefär hälften af en arméfördelning. Likaledes bör i fråga om tidpunkten för öfningarnas anordnande behörig hänsyn tagas till jordbrukets och öfriga näringsgrenars intressen på de orter, som komma att af mobiliseringen beröras. I det förslag till lag rörande ifrågavarande mobiliseringsöfning, som jag ärnar föreslå till framläggande i särskild proposition, finnes tillika intagen en bestämmelse, enligt hvilken Konungen skall äga medgifva

befrielse från öfningen, när rikets tjänst eller det allmännas behof det kräfver, äfvensom då sådan befrielse eljest kan finnas påkallad af särskilda förhållanden, såsom på grund af värnpliktigs vistelse utom riket eller på större afstånd från mobiliseringsorten.

Nu nämnda inskränkningar hindra icke att öfningarna komma att lämna åsyftadt resultat. De viktigaste erfarenheterna vid en försöksmobilisering under nuvarande förhållanden torde gälla den erforderliga mobiliseringstiden för truppförbanden, de mobiliserade truppförbandens krigsduglighet, särskildt under tiden närmast efter avslutad mobilisering, de äldre värnpliktsklassernas utbildningsgrad, häst- och fordonsutskrifningens utförande samt landstormens mobilisering och användbarhet, hvilket allt kan blifva föremål för viktiga rön lika väl inom den här beräknade styrkan som vid en hel mobiliserad arméfördelning. Betydelsefullare än styrkans storlek är otvifvelaktigt öfningens varaktighet. Hela tjänstgöringstiden beräknas till femton dagar för beväringen och till tio dagar för landstormen. Af densamma åtgår ungefär halfva antalet dagar för den egentliga mobiliseringen och för afrustningen. För öfningar med de mobiliserade truppförbanden och landstormsafdelningar kan sålunda omkring halfva tjänstgöringstiden anslås. Under 1900 års mobiliseringsöfning, som i dess helhet kräfde fullt lika lång tid som den nu för beväringen ifrågasatta, men vid hvilken mobiliseringen skedde långsammare, kunde endast en tredjedel af tjänstgöringstiden anslås till motsvarande öfningar.

När jag sålunda tagit i öfvervägande, hvilka erfarenheter och upplysningar i fråga om arméns stridsberedskap som genom nu omhandlade öfning kunna vinnas, har jag ansett ett förslag till utförande af en försöksmobilisering böra utarbetas och för Riksdagen framläggas.

Ett förslag härom påkallar emellertid med nödvändighet jämväl ett förslag till lag med bestämmelser angående värnpliktigas, som tillhöra beväringen, och värnpliktigas, som tillhöra landstormen, tjänstgöringskyldighet, angående tillhandahållande af hästar och fordon samt angående rekvisition af kvarter m. m. Ett särskildt förslag till proposition här- om föreligger äfvenledes utarbetadt.

Hvad beträffar kostnaderna för den af mig ifrågasatta försöksmobiliseringen, har jag med ledning af nu gällande mobiliseringsplaner låtit uppgöra en beräkning af desamma, hvilken i särskild bilaga framlägges. Därin upptagas endast de kostnader, som blifva en följd af själfva försöksmobiliseringen och alltså falla på denna; hvaremot öfriga, samtidigt förekommande utgifter bestridas från anslagen för arméns mathållning, för furagering af arméns hästar, för arméns munderingsutrustning,

för arméns diverse intendenturbehof, för arméns kasernutredning samt ved, ljus och vatten, för arméns sjuk- och veterinärvård samt hofbeslag äfvensom från anslagen till aflöning och rekrytering, till lega af hästar för artilleriets, ingenjörtruppernas och trängens exercis samt för de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m. Från dessa ordinarie anslag komma härigenom endast att bestridas utgifter, hvilka skulle utgå, äfven om försöksmobiliseringen icke ägde rum. De prisuppgifter m. m., på hvilka kostnadsberäkningen grundar sig, äro bestämda efter arméförvaltningens hörande. I detta sammanhang torde böra meddelas, att jag beräknat de värnpliktigas penningbidrag till 50 öre om dagen samt ersättningen för utskrifna hästar till fyra kronor om dagen. Äfven år 1900 utgick penningbidraget med 50 öre om dagen. Ersättningen för utskrifna hästar är satt till samma belopp, som beräknas för lejda hästar, hvarvid dock bör beaktas att ersättning utgår för de utskrifna men icke för de lejda hästarnas inställelse och afhämtande. I Norge utgår vid mobiliseringsöfning ersättning med två kronor per häst om dagen.

Till sist anser jag mig böra erinra, att i det förslag till lag rörande mobiliseringsöfningen, som särskildt utarbetats, blifvit införd en mot § 9 värnpliktslagen svarande bestämmelse, enligt hvilken värnpliktig, som är lagstadd eller annorledes i annans tjänst eller arbete antagen, ej må af husbonde eller arbetsgifvare hindras att inställa sig till denna öfning, äfvensom att inom justitiedepartementet blifvit utarbetadt ett förslag till lag innefattande förbud mot sådan värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete. Jag bör här tillägga, att jag äfvenledes har för afsikt att framlägga förslag i syfte att bereda till försöksmobiliseringen inkallad värnpliktigs familj, som däraf oundgängligen är i behof, understöd under mobiliseringstiden (familjeunderstöd).

Åberopande hvad jag sålunda anfört, hemställer jag i underdånighet, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för utförande under senare hälften af innevarande eller förra hälften af nästkommande år af en försöksmobilisering och därmed sammanhängande öfningar å extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 500,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att under innevarande år förskjuta beloppet af omhändertäfvande medel för att sedermera ersättas af förevarande anslag.»

Till denna, af statsrådets öfriga ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Kunglig Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet af den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle aflåtas till Riksdagen.

Ur protokollet:

Gunnar Åkerman.

Bilaga.

Sammandrag af kostnaderna för en försöksmobilisering.

Linje- och reservtrupper med depåer:

Inkallelsekostnader	20,000: —	
Färdkostnader	26,000: —	
Aflöningskostnader	65,000: —	
Mathållningskostnader	65,000: —	
Inkvarteringskostnader	12,000: —	
Munderingskostnader	46,000: —	
Kasernutrednings- m. fl. kostnader	9,000: —	
Sjukvårdskostnader	2,000: —	
Kostnader för utskrifna hästar och fordon:		
inmönstrings- och inställelse-		
kostnader	30,000: —	
kostnader under användnin-		
gen	80,000: —	
utmönstrings- och hemtran-		
sportkostnader	12,000: —	122,000: —
Kostnader för fälttjänstövningar, skjutningar,		
inspektioner m. m.	50,000: —	
Diverse kostnader	3,000: —	420,000: —

Landstorm:

Inkallelsekostnader	3,000: —	
Färdkostnader	2,700: —	
Aflöningskostnader	16,000: —	
Mathållningskostnader	26,000: —	
Inkvarterings- m. fl. kostnader	10,000: —	
Munderingskostnader	9,600: —	
Sjukvårdskostnader	600: —	
Häst- och fordonskostnader	5,000: —	
Kostnader för fälttjänstövningar, skjutningar,		
inspektioner m. m.	6,000: —	
Diverse kostnader	1,100: —	80,000: —
		<hr/>
	Summa kronor	500,000: —